

Magnoliaknop Staat al dagen op knallen Was het wel winter? Winterkukai Winter 21 [19 feb 2022]

Weer werd in groten getale gereageerd op de oproep voor de kukai. Nu, met als thema: WINTER. Makkelijk werd het maximale aantal deelnemers (75) bereikt. Voor sommigen bleek dit een eerste kennismaking met “haiku” te zijn maar zeker niet de laatste.

We stappen hier even af van het moeilijke onderscheid tussen haiku of senryu en noemen – voor het gemak – maar alles een “haiku”¹. Toch wijs ik meteen op een vers dat louter *natuurimpressie* weergeeft, een verrassende observatie met een mogelijk gevoelsmatige weerslag op de lezer: nummer 41 **“in het dennenbos/ongemerkt gaat de herfst/in winter over”**. Tja, een *dennenbos* trekt zich niets aan van vallende bladeren; blijft onberoerd onder seizoenswisseling. Een stemmingsbeeld van evenwichtigheid, zó aan de natuur ontleend. De winnende haiku van Hendrik-Jan (25 punten!) noem ik ook graag als voorbeeld van een haiku als ‘natuurgedicht’; een vers dat een bijzondere observatie en een moment van besef weergeeft:

de wolken blozen
door het vroege winterlicht
trekken de ganzen

Graag maakten de winterkukai-dichters gebruik van typische winterwoorden, seizoenwoorden die onlosmakelijk verbonden zijn met het seizoen Winter. Royaal werd met sneeuw gestrooid; ijs werd in aardige hoeveelheden geserveerd. Maar ook de typische winterkost als erwtensoep bood onmiskenbare herkenning met dit seizoen. Waar in de traditionele haiku-poëzie de “kigo” of algemeen aanvaard signaalwoord voor een bepaald ‘seizoen’ welhaast onmisbaar is, nemen we het in de westerse haiku-dichterij vaak niet zo nauw. Toch leent kennelijk Winter zich royaal voor een greep uit een lange lijst van versierselen bij het seizoen behorend: weer en type neerslag (kou, sneeuw, ijs) maar ook de typische gebeurtenissen (Elfstedentocht...wat was dat ook alweer?!?), het vroege duister/ de donkere dagen maar ook...ontluikende bloemen als de trompetnarcis die veelal de winter uitluidt. Zelfs de verschrikkelijke *sneeuwman*, de Yeti, maakte zijn opwachting. Winter blijkt in verschillende gedichten, het unieke seizoen om de adem (door kou gecondenseerde lucht) zichtbaar te maken. Of als wolkjes, of als spatje rijp. De haikujin maakten aldus vaak gebruik van een winters ‘seizoenwoord’ als ingrediënt voor een haiku. Evengoed vraagt gebruik van een beeld uit de natuur om nauwkeurigheid. Tip: zolang koeien – ‘s-winters - op stal staan, is het moeilijk om – ‘s- winters in koeienvlaaien te trappen. Jammer, om in de haiku een rammelend seizoenwoord te gebruiken.

Het thema “winter” werd overwegend warm omarmd in de haiku’s: of als toneel waarop een gebeurtenis plaats vindt, of als hoofdpersoon, Vorstin Winter dan wel – via een begripsmatige omweg - als metafoor voor een “ijzige persoon” die met een boze wenkbrauw kille kreten slaakt. In een enkel geval werd het thema geheel losgelaten, ofwel, onherkenbaar uitgewerkt. De boswandeling die in haiku 28 wordt afgelegd, kan in beginsel in elk seizoen plaats vinden. **“Boswandeling/ -Ik dacht me alleen/In verbazing keek ik om/De boom groette mij/”**. Nette haiku in 5/7/5 lettergrepen maar waar bleef het thema? Wat is de ‘winter’ in dit verhaal?

De vorm van 5 lettergrepen/7 lettergrepen /5 lettergrepen werd overwegend nauwkeurig aangehouden. Veelal ontleent men aan die structuur een handige steun voor het opzetten van het vers: niet korter dan, maar ook niet langer dan...De eerste ‘regel’ geeft zo mooi ruimte om het toneel waar we ons op bevinden te schetsen (in het dennenbos; op het besneeuwde veld; het krakende ijs). De tweede regel geeft in 7 lettergrepen ruimte, het drama te ontplooien (**kruipt koud op mijn warme schoot; ik luister naar het geluid; prikt het licht de vrieskou aan**) om in een derde regel van

¹ Zie voor nadere omschrijvingen van haiku of senryu: [Haikupedia.begrippen - Haiku.nl](http://Haikupedia.begrippen-Haiku.nl)

5 lettergrepen de wending te maken of de conclusie te delen (**maart kan niet wachten; een vernieuwd contact; mijn muts wacht op sneeuw**). Waar in haiku 6 dit schema geheel wordt verlaten, zou wat schaven en schuiven wellicht een mooie *haiku* hebben opgeleverd:”-**Winterwind op de vaalgele klif/Een scenisch einde nadert/In kolkend blauwgrijs water**” Dichterlijke taal, boeiend ‘kort gedicht’ om te lezen...materiaal voor een nadere bewerking tot *haiku*?

In de gebruikte beeldspraak is de stijlfiguur “personificatie” een graag gehanteerd instrument. In de Japanse cultuur lijkt alles vervuld van een ziel dus kan ook alles als een bezielde mens worden aangesproken. Dat is grif en graag gedaan. Zo kruipt in haiku 4 Moeder aarde onder een dekentje; hangt in haiku 46 Vorstin Winter erg aan haar plaats en lacht in haiku 20 de sneeuw er op los. Haiku 17 laat zien, hoe via een natuurbeeld met behulp van een personificatie een treffend stemmingsbeeld kan worden geschetst: “**ik huil niet, ik stroom/er zijn dijken voor verdriet –/ijs, soms een doorbraak**”. Hebben we het over een gepersonifieerde rivier...of een dichter die zich vereenzelvigde met een rivier?

Haiku wordt wel gezien als een coproductie tussen schrijver en lezer. De schrijver geeft een voorzet en de lezer mag zijn best doen, geprikkeld door de tekst, daar zelf wat aan te beleven. Of geduldig het beeld tot zich te laten doordringen. Dat kan soms in één wenk zoals in haiku nr. 77 “**De sneeuw daalt gestaag/Gebaande paden vallen/uitnodigend stil**”. Soms is het even werken zoals in haiku 62 “-**winter 22/ -Donker staat tegen/mijn huis, dat onverstoord wacht/op morgen korter.**”: er staat vast iets heel moois maar ik zoek nog naar hoe & wat...

Zo leverde ook deze *kukai* voor allen die deelnamen en allen die de oogst nog eens rustig doorlezen, mooie stof tot nadenken. Hopelijk leidt dit tot inspiratie om met het ontluikende voorjaar toch maar pen en papier op zak te houden om die toevallige observatie of die ene spontane ingeving aan te tekenen.